

SÜTŐ CSABA ANDRÁS:
meredek út

Sütő Csaba András harmadik kötet a későmodern líra törekvéseihez kapcsolódóan újító, hagyományokat szintetizáló költészetet mutat, mint ahogy a korábbiak is. A *Spleen* és a *Szent és érthetetlen* a 20. század első felének amerikai költészeti hagyományait ötvözte a magyarral, kialakítva az ikonikus szövegépítést és polifonikusságot. A grammatikai szabályok alapokig biztos, ám nem ritkán eltérő kezelése, a nyelv játéktermészetének nem öncélú, sokkal inkább új értelmet kereső/adó át- és felülírása jellemzi költészetét.

A *meredek út* a gráfelméltre építkező verseket tartalmaz. A léttapasztalat lírai elrendezésének formáját a gráfok adják meg, általuk válik leírhatóvá az a valóság, amely az egzisztenciát körülveszi. A tér- és az időézelés relativitása, a pszichológiai gyakorlat, az emlékezés problematikussága, változó, folyamatos átstrukturálódása újabb és újabb nézőpontokat, megközelítési utakat tesz lehetővé. Az otthon képei, régebbi szerelmek vagy akár hétköznapi léthelyzetek szerveződnek irányított vagy irányítatlan gráfokként versekké. A hurokra (*Hercegem, látod elromlott*), az elágazásra (*a gráf és a láthatár*), de akár a többváltozós

incidenciamátrixra (pl. *Té bolond; hát bány nap a világ?*) is rábukkanhatunk; ezekben a megadási útvoalakban képződik le az a gondolati-logikai ív, amelyet Sütő egyéb poétikai megoldásaival, a központozás, a vizualitás eszközeivel is erősít. „[...] amint szólanunk arról is kelletik, / hogy a kétlábúak az egészet / rendekbe szedik; magukat s a mindeneket / körbe-körbe ker(ít)getik [...] Teljes odaadással fordulok // el (fordul az arc helye és csak: néz); / fel (fordulunk, nyitva már az irgalmas mennyeknek...); meg (fordul rajtam negyedszáz év); / át (nem fordul: tengely a törés; s nincs mi elbillentene)” (*a gráf és a láthatár*).

A Sütő verseit eddig is jellemző többszólamúság letisztultabban van jelen, de a szövegek a poundi cantók polifonikus daljellegét mutatják. Képisége az imagizmus felől közelíthető meg. A tömör, a tárgyi-érzéki és a gondolati-értelmi tartalom tökéletes összeillesztését megvalósító ábrázolásmódot azonban dinamizálja, annak statikus voltát asszociációlánccal hozza mozgásba. A metafora használatának felszámolása is érdekes jelenség, helyette a metonimikus rendezettségre törekszik.

Észrevehető, hogy a sorok a kötet végére megnyúlnak, elterpeszkednek, a prózavers irányába mu-

tatnak. Az *AIR* című vers a whitmani hatásokon túl széttört, hiányos mondatszerkezetekből vagy éppen halmozásokból építkezik, mégis elégikus hangvétellű, preszókratikus rejtelmességű szöveg. *A földre ül és (v)égig nézben* a mottóbeli Burns-parafraíz szétbomló metonimikus rendjéből a létezés immanenciája bomlik ki, „mert megférnek a mindenek egymás mellett, ha csöndes szívben, / alkonyipírban is”.

A totális immanencia, a költői világ kitágítása a terek egymásra rontásával és körré alakításával — megint egy gráfművelet — valósul meg. Ezt látjuk a mottók esetében, amelyek mindegyike Sütőtől származik, illetve a kötetet illusztráló kéziratos szövegekben, amelyek között azonban akad olyan, amely csak így kerül közlésre.

A létértelmezés, létmegértés problematikusságát, a folytonosság hiányát, a disszonanciát az egzisztáló pillanatnyi, pontbeli, „A-ból B-be”, illetve „B-ből A-ba” tartó útvoalain koordinálja, más szövegekkel való kapcsolatát éppúgy, mint akármilyen léttapasztalatot. A világ mindenkor az egzisztencia számára van, egyszer így, aztán másképp.

SZALAI ZSOLT

(FISZ — Napkút Kiadó, Budapest, 2007, 56 oldal, 1290 Ft)

NÁDORI LÍDIA:
*Sárkány
a lépcsőházban
Jancsi meséi*

Olyan mesekönyvet könnyű találni, amelynek eseményei bárkivel megtörténhetnének. De aztán persze mégsem, mert a mesék rendre megmaradnak meséknek. Kedves történetek, melyek ha véletlenül csorbák is lennének vagy horpadtak, egy gondos kéz biztosan kikalapálja ezeket a kis tökéletlenségeket. Pedig pont ezektől a hiányosságoktól lesz élő egy történet.

Most találtam egy mesekönyvet, amelynek eseményei nemcsak bárkivel megtörténhetnének, hanem ezzel a bárkivel meg is történnek. A könyvben az a varázslat, hogy nincs benne varázslat. Még ami fikciónak tűnik, az is annyira természetesen jelenik meg, hogy szinte észre sem vesszük.

A *Sárkány a lépcsőházban* nem akarja szebbnek mutatni a dolgokat önmaguknál, hanem pont olyannak, amilyenek. És ez a jó benne.

Ha a főszereplő Jancsi szülei időközben elváltak, mert kapcsolatuk megromlott, a könyv nem próbálja meg nem történtté nyilvánítani a dolgot, vagy említést sem tenni róla. A húsvéti jelenetben fontos momentum, hogy Apa már nem alszik a családdal Dédimamánál. A szerző nem

is kínál álmegoldásokat erre a problémára. Bizonyos dolgok megváltoztathatatlanok. De bizonyos dolgokról azért mégis kell beszélni.

Hasonló a helyzet a nagymama történettel, amikor az idős asszony betegsége már annyira előrehaladott stádiumban van, hogy ha el is megy unokájával sétálni, azt már csak nagyon lassan teszi. Itt is sejteni lehet a szomorú véget, mégsem keseredünk el, mert az író olyan kedvességgel és leleménnyel ír az élet fájdalmas dolgairól is, hogy inkább megkönnyebbülünk a szavait olvasva. A történet végén Nagymama elrepül egy papírsárkánnyal. Ezt a befejezést, bármennyire szürreálisnak is tetszik, nem lehet nem reálisan értelmezni. Nagymama végül meghal, de ez a halál annyira az élet részeként mutatkozik meg, amennyire csak igen fejlett spiritualitású kultúrákban gondolkodnak az elmúlásról.

Nagy kincse a mesének a szöveg. A megfogalmazás egyszerűsége olyan közvetlenséget takar, hogy csak ámulunk: jó, erről ilyen könyvedén is lehet beszélni? No meg ilyen humorosan?

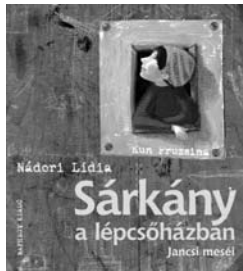
Sokszor állapítják meg a női írókról, hogy nincs humorérzékük. Nem tehetnek róla, ez valahogy hiányzik belőlük. Nádori Lidia valószínűleg tehet róla,

hogy neki mégis van. Olyan finom irónia és komikum hatja át a történeteket, amit mind a gyerek, mind a felnőtt olvasók nagyra értékelnek.

A plasztikus megfogalmazásról nem is beszélve. Van egy-két rész a szövegben, amely szinte már a prózavers kategóriájába tartozik, annyira líraiak a mondatok. Valószínűleg ezért alakulhatott ki ilyen tökéletes összhang szöveg és kép között. Mert az illusztrációk is nagyon jól sikerültek ennél a könyvnél.

Egy ismerősöm azt mondta a Francia Intézet gyerekkönyveit lapozgatva, hogy olyan csúnyák ezek a francia könyvek. Csak mosolyogtam magamban, mert én meg inkább gyönyörűnek gondolom őket. Legalábbis nagyon valóság szerűnek. Nem akarnak rám erőltetni semmilyen széppé kalapált világot.

Kun Fruzsina külföldi illusztrátorokhoz hasonló merészséggel alkotta meg a könyv képeit. Mert más lenni, miként a szöveg is. Már az anyaghasználat maga is egyfajta provokációt sugall, a hullámpapírra festett figurák láttán az embernek az az érzése támad, mintha ezt üzennék neki: drága olvasó, ezenel végképp lebontom a megszokott mesevilágok díszleteit. Most

Te jössz meg én, úgyhogy használd a képzeleted!

Egyszóval valóságos csoda ez a mesekönyv, annak ellenére, hogy több benne a valóság, mint a csoda. Vagy talán épp ezért. Ilyen szép

mesét én még soha nem olvastam a valóságról.

FINY PETRA

(Naphegy Kiadó, Budapest, 2008, 80 oldal, 2490 Ft)

Kultúra

SZABÓ DEZSŐ: *Tanulmányok, esszék*

A legfiatalabb nemzedéknek csak fekete, hatalmas szoborfejet jelent, melyet meg lehet mászni a Gellért-hegy déli lejtőjén, az idősebbek tudják azt is, hogy íróféle ember lehetett — valamikor a 20. század elején —, a mostani nagyapák korosztálya pedig Szabó Dezső neve hallatán felkapja fejét, és eszükbe jut az *Elsodort falu* című regény, amely a múlt század elejének egyik nagyon izgalmas társadalomképét adta, megindítva a hazai szociografikus regények sorozatát, esetleg visszaidézik a fiatalságuk szellemi izgalmat jelentő Ludas Máttyás Füzeteket, amelyet Szabó Dezső egyedül írt, szerkesztett. Érdemes megjegyezni azt is, hogy ő az előadást mint gondolatok kifejezésére, átadására alkalmas formát jobban kedvelte, mint az írott szöveg kötöttségét, ezért a kezéből kiadott szövegekkel alig törődött, viszont

gondosan készült előadásaira, amelyekből a Zeneakadémián tartottak a korszak (az 1920-as, 1930-as évek) szellemi életének kiemelkedő alkalmi voltak.

Szabó pályáját alapvetően az első világháború és a trianoni döntés határozta meg. Az új politikai, társadalmi helyzet kérdéseire ugyanúgy válaszolnia kellett, mint nemzedéke többi értelmiségi tagjának, s az ő esetében e válaszok, noha több irányba vezettek, és a gondok megoldásának többféle módszerét mutatták fel, mégis egyformán a keserűségből, a kiábrándultságból fakadtak. Ez időnként oda vezetett, hogy türelmetlen és antihumánus eszméket fogalmazott meg, akár szépirodalmi műveiben, akár tanulmányjaiban, esszéiben.

A kötet szerkezete Szabó tanulmányírói munkásságának szakaszait követi; a szövegeket három csoportra osztotta a kötet szerkesztője, Gróh Gáspár. Először a Nyugatban megjelent írásokat forgathatjuk